

Yleisiä sanoitusohjeita

Paras speksisanoitus on tekijänsä näköinen, tarinaan sopiva ja monta kertaa riemastuttava. Speksisanoitus erottuu normaalista lyriikan väännöstä muutamalla oleellisella tavalla. Tämä tekee hommasta sekä vaativampaa että myös mielenkiintoisempaa. Tähän oppaaseen on koottu ohjeita, joista on hyötyä muutenkin kuin sanoituskoetta varten.

Käteviä työkaluja sanoitukseen ovat esim.

Riimirenkki <http://elvisry.fi/riimirenki/riimirenkipro.php> ja

Synonyymisanakirja <http://www.synonyymit.fi/> .

HAHMO(T), TARINA JA TILANNE

Siinä missä normaalilyriikassa voidaan hyvin lähteä "ei mistään" ja päätyä toisaalle "ei mihinkään", speksisanoissa on selvät raamit: laulavan henkilön hahmo, tarina ja tilanne. Pidä mielessä mikä on biisin pääpointti: Viedä tarinaa eteenpäin? Esitellä hahmoja vai olla juonen käännoiskohta? Onko se dialogi, solo, vai joukkolaulukohtaus? Omstarteissa nämä kahleet eivät ole niin tiukkoja ja niissä voi tuoda esille usein aivan uusia elementtejä hahmoista ja heidän suhteistaan.

AIHE

Sanoissa tulee olla punainen lanka. Biisillä on aihe, ja vaikka kerronta saattaa poukkoilla omituisiin asioihin, sanoissa tulisi olla jonkinlainen selkeä idea. Kannattaa esimerkiksi hahmotella biisiä säkeistöittäin: mitä kerron tuossa, tuossa ja tuossa säkeistössä. Omstarteissa voi sitten olla varsin omituistakin tajunnanvirtaa.

ROHKEITA VALINTOJA

Speksilyriikka tähyää äärimmäisyyksiin, keskittien kulkeminen ei sovi. Jos tehdään kliseinen biisi, se tehdään niin kliseiseksi, että muinaiset roomalaiset kääntyvät haudoissaan. Jos tehdään rakkauslaulu, takarivin pensiönkin tulee olla yltä päältä siirapissa.

UUDET NÄKÖKULMAT

Uusia näkökulmia ja puolia tilanteeseen saa ja pitääkin tuoda esiin, mutta tarinaa ja hahmoa ei saa matkalla hukata. "Voi jospa olisin..." ja "Seuraavaksi kyllä..." ovat ihan järkeviä lähtökohtia. Pääasia on, että käsikirjoitusta ei kertailla tai paljastella. Omstarttien kohdalla liitos juoneen saa olla hyvinkin heppoinen, jopa olematon. Aasinsillat ovat hieno asia ja etenkin roolihenkilön historiaan, erinäisiin mieltymyksiin, luurankoihin kaapissa sekä vastaaviin liittyneet omstartit ovat speksilyriikoiden parasta antia. Hahmo ja etenkin hahmon elämäntarina voi saada uusia ja aivan käsittämättömiä piirteitä.

NOKKELUUS

Nokkeluus on hieno asia. On hyvä, jos sanoituksesta voi löytää jotain uutta vielä kymmenennelläkin kuuntelulla. Biisin idea pitää kuitenkin saada irti jo ensimmäisellä. Etenkin kertosäkeet olisi hyvä ymmärtää jo biisin aikana. Iskevyyys ja nokkeluus ovat monesti

vastakkaisia tavoitteita, ensimmäinen on suunnattu yleisölle siinä hetkessä ja toinen käsiohjelmaan. Kumpaakaan ei sovi unohtaa.

KIELELLÄ KIKKAILU

Suomen kieltä saa käyttää ja keksiäkin varsin vapaasti, kunhan kieli on vielä ymmärrettävää ja tyyli säilyy koko biisin ajan (esim. kirjakieli ja slangi erikseen). Pelkästään kielellä kikkailu ei sekään tee vielä hyvää lyriikkaa.

ALKUPERÄISSANAT

Alkuperäissanat sellaisenaan tai hieman muutettuna voi olla pienessä määrin hyvä tehokeino, mutta koko biisi ei saa perustua sille.

IMPROVISOINTI

Näennäisesti täysin käsittämättömien sanojen tai elementtien istuttaminen ja sovittaminen lyriikkaan voi toimia. Efekti on sama kuin improvisoinnissa replalapuilla: paikallaan junnaava sanoitus voi saada käänteeseen, uuden ja mielenkiintoisen suunnan.

MONIMIELISYYS

Monimielisyys ja -selitteisyys ovat perinteisiä ja hyviä ainesosia biiseihin. Pelkästään se ei kuitenkaan tee biisiä. Kiroilua tai täysin suoraa härskiyttä ei käytetä lainkaan, koska se on yleisön aliarvioimista. Asioiden sanominen monimielisesti on paljon hausempaa ja älykkäämpää. Pidetään saamiset ja tulemiset aisoissa.

MUSIIKILLINEN FLOW

Mikäli musiikillista korvaa on siunaantunut jonkin verran, on hyödyllistä testata usein, kuinka oma sanoitus virtaa biisin melodian rytmiin lausuttuna. Monesti paperillakin hyvältä näyttävä laini voi kuulostaa biisiin vedettynä kömpelöltä.

Tämän välttämiseksi hyvä perusvinkki on yrittää ajoittaa painollinen tavu (eli suomen kielessä sanan ensimmäinen tavu) melodiassa painolliselle iskulle, tai ainakin välttää painottomien tavujen tahattomasti laittamista niihin (vrt. **“HAI-su-li”** vs. hai-**SU**-li). Myös kohdat, joissa melodia hyppää kerralla paljon ylöspäin, suosivat paremmin painollisia kuin painottomia tavuja.

Suomen kielessä myös pitkien ja lyhyiden vokaalien erot ovat tärkeitä. Kannattaa siis tarkistaa, muuttuuko sanojesi merkitys vahingossa esim. siksi, että lyhyeksi tarkoitettu tavu onkin melodiassa pitkällä nuotilla tai toisinpäin (vrt. **“tuli”** vs. **“tuuli”**). Liikaa ohjenuoriin kangistumatta kannattaa kuitenkin muistaa, että näyttelijän laulullisella tulkinnallakin voidaan pelastaa kömpelyyksiä, ja että oma korva on tässä asiassa ultimaattinen mittari.

KONKRETIA & SPESIFISYYS

Tehokas keino saada biisi tuntumaan luontevalta osalta tarinaa ja näytelmän kulkua, on käyttää paljon viittauksia hahmojen elämän konkretiaan. Yleismaailmalliset ilmaukset saavat kappaleen tuntumaan laimealta, kun taas selkeästi hahmon omasta elämästä poimitut ilmaukset ja yksityiskohdat tuovat siihen eloa. (vrt. **“Rakastan sinua”** vs. **“Rakastan tummia kiharoitasi ja söpöä nenäkoruasi”**)

YHTEISTYÖ

Yhteistyö biisin sovittajan ja koreografin kanssa poikii loistavia sanoitusideoita. Lisäksi biisistä tulee yhtenäisempi, kun ideoista ja aikomuksista jutellaan.

Kiitokset näistä ohjeista seuraaville henkilöille:

Timo Vehviläinen ja Petra Ekroos (2019 biisikoordinaattorit)

Sini Tervo (2017 sanoituspomo)

Aku Rouhe ja Tomi Koskinen (2016 sanoituspomot)

Iita Kejonen ja Ville Saukko (2015 sanoituspomot)

Aki Tilli ja Anna Nuuros (2011 sanoituspomot)